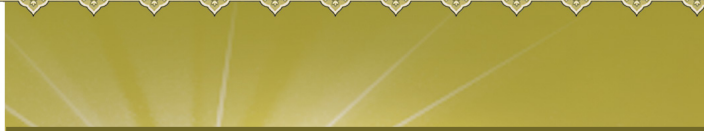

د استغفار ثمرات

شیخ العرب عارف اللہ مجذوب زمانہ حضرت مولانا شاہ حکیم محمد سعید اختر صاحب رحمہ اللہ

الانوار النفاخية

www.hazratmeersahib.com

پر ۲ د محرم الحرام ۱۴۳۸ھ په مطابق ۲۶ د اگست ۱۹۸۷
د چار شنبې په ورځ د ماښام د لمانځه وروسته په مدينه منوره
کې د اُحد غره په لمن کې د شيخ العرب والعجم عارف بالله
حضرت اقدس مولانا شاه حکيم محمد اختر صاحب مدظلہ د درد
او ايمان ډک بيان وسو، اکابر علماء هم موجود وه او ټولو ژړل.
لهذا دغه بيان د تپ خخه نقل سو او دخلکو دکتمې دپاره
وړاندې دی. حق تعالی دی دقبولیت شرف ورته عطا کړی او
د اُمت مسلمه دپاره دې گټمند وگرځوی آمین. دغه کتاب خپله
حضرت صاحب هم د اوله خخه تر آخره پوری مطالعه کړی.

جامع او مرتب کوکلی

یو خادم حضرت مولانا شاه حکيم محمد اختر صاحب دامت برکاتهم

الْحَمْدُ لِلَّهِ وَكَفَى وَسَلَامٌ عَلَى عِبَادِهِ الَّذِينَ اصْطَفَى أَمَّا بَعْدُ
فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ لَزِمَ الْإِسْتِغْفَارَ جَعَلَ
اللَّهُ لَهُ مِنْ كُلِّ ضَيْقٍ مَخْرَجًا وَمِنْ كُلِّ هَمٍّ فَرَجًا وَرَزَقَهُ مِنْ حَيْثُ
لَا يَحْتَسِبُ (مشکوٰۃ صفحہ ۲۰۴)

دمشکوٰۃ شریف خخه می یو حدیث تاسی ته وړاندې کی، په دغه
حدیث شریف کی حق تعالی دنی علیه السلام په مبارک ژبه باندې دخپل

خطاکاره او کنهکاره بندگانو دپاره یو لوی نعمت او یوه لویه طریقه بیان کړله (هغه طریقه دغه ده) که دبنده څخه گناوی کیږي او یقیناً (به گناوی ځنی کیږي) لکه څنګه چې په حدیث شریف کی راغلی دی **كُلُّ بَنِي آدَمَ خَطَاءٌ** (اې د آدم اولادو) تاسی ټوله ډیر خطاکاره یاست. ددې شرح ملاءلی قاری رحمه الله علیه داسی کړې ده چې د **خَطَاءٌ** معنی ده کثیر الخطاء (یعنی ډیر خطاکاره) لکن دخطاوو دکثرت علاج څه شی دی؟ دخطاوو دکثرت علاج د استغفار او توبې کثرت دی څنګه چې مرض وی هغسی دوا وی.

كُلُّ بَنِي آدَمَ خَطَاءٌ وَخَيْرُ الْخَطَائِينَ التَّوَّابُونَ

(مشکوٰۃ صفحہ ۲۰۴)

لکن ښه خطاکاره هغه دی کوم چې ډیر توبه کونکی دی. لکن دتوبې شرطونه څه شی دی او توبه څه وخت قبلیری؟ دتوبې درې شرطه محدثینو بیان کړی دی. شیخ محی الدین ابو زکریا نووی رحمه الله علیه دمسلم شریف په شرح کی فرمایي چې توبه دقبلیدو درې شرطه دی (شرح مسلم شریف للامام النووی، جلد ۲ صفحہ ۳۴۶)

(۱) اول شرط **أَنْ يَقْلَعَ عَنِ الْمَعْصِيَةِ** (دکومی گناه څخه چې سړی توبه کاري) اول دی دهغه گناه څخه لیری سی، بعضی خلک بې پرده ښځو ته کوری او وایي **لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ** ملا صاحب! وګوره څنګه بې پردګی ده، **لَا حَوْلَ** هم وایي او ورته کوری هم، داسی **لَا حَوْلَ** خپله پر هغو باندی **لَا حَوْلَ** وایي **(فَإِنَّ هَذَا الْأُسْتِغْفَارَ يَحْتَاجُ إِلَى الْأُسْتِغْفَارِ)** داسی استغفار ددوهم استغفار محتاجه دی. په دې خاطر توبه هغه وخت قبلیری چې اول انسان دهغه گناه څخه لیری سی.

(۲) او دوه شرط **أَنْ يَنْدَمَ عَلَيْهَا** پر هغه ګناه دی په زړه کی پښیمانه او شرمنده سی. پښیمانی څه شی ته وایي **تَأَلَّمُ الْقَلْبُ** یعنی (پر هغه ګناه باندی) په زړه کی غم پیدا سی لکه څنګه چی د اصحاب کرامو په باره کی ناسی خبر یاست چی کله هغه په دې خبر سول چی الله او رسول زموږ څخه خوابدی دی نو قرآن پاک (دهغو په باره کی) اعلان کوی **وَضَاقَتْ عَلَيْهِمُ الْأَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ** ټوله دنیا پر هغو تنګه سوله او **وَضَاقَتْ عَلَيْهِمُ أَنْفُسُهُمْ** هغه دخپلو ځانو څخه بیزاره سول او دغه دمحبث دحقوقو څخه دی، دچا سره چی محبت ډیر وی دهغه په ناراضه کیدو سره باید پر سړی داغسی تاثیر وسی.

بس که ګناه درڅخه وسی نو دخدای په ناراضه کیدو کی هیڅ شی باید تاته خوند درنه کړی، اهل و عیال هم خوند درنه کړی، ډوډی هم خوند درنه کړی، کور هم خوند درنه کړی، ټوله دنیا باید درباندی تنګه سی او دځانه څخه بیزاره سې تر څو چی دوه رکعتہ دتوبې لمونځ په کولو سره او په ژړا، استغفار او توبه سره حق تعالی راضی نه کړې. دګناوو او نافرمانی په حال کی ددنیا نعمتونه کارول دبندکی دشرافت خلاف دی. یو شاعر وو خپله ماندینه ډیره پر ګرانه وه، دمحبث پر حق باندی دهغه شعر او طبیعت درته وړاندی کوم، ظالم وایي

هم نه فانی ډوبته دیکھی ہے نبض کائنات

جب مزاج یار کچھ برهم نظر آیا مجھے

ترجمہ: ما ټوله دنیا نبض غرق ولیدی، کله چی می یار لږ غوندی راڅخه

خوابدی سو

يعنى زما ماندينه چي لږ غوندي راڅخه خوابډې سوه نو ماته دتوله
 كاینات نبض غرق رامعلومیدی، واوری یوازی خپل نبض نه بلکې وایي چي
 په توله دنیا کی تاریکه رامعلومیږی. نو معلوم سول چي دغه دمحبث دحقوقو
 څخه دی چي دمحبوب په ناراضه کیدو سره سړی پر داسی حال سی او دغه
 محبت خو مجازی او دیو څو شیو دی، عارضی او فانی دی. دخدای پر
 موږ باندی څونه حق دی دغه خو موږ بیانولای هم نه سو، حق تعالی زموږ
 تر رگو هم موږ ته نژدې دی، زموږ وجود دحق تعالی په فضل سره په
 وجود کی راغلی دی، زموږ ددنیا او آخرت ټول مشکلات دحق تعالی په
 لاس کی دی، که توله دنیا زموږ صفت وکړی نو په دغه صفت زموږ هیڅ نه
 کیږی تر څو چي دقیامت په ورځ حق تعالی دغه ونه فرمایي چي زه ستا
 څخه راضی سوم. دعلامه سید سلیمان ندوی رحمه الله علیه شعر راپه یاد
 سو، فرمایي که په دنیا کی خلک ستا صفت وکړی نو ته خپل قیمت خپله
 مه لکوه ځکه چي دغلامانو په قیمت لکولو سره دبل غلام قیمت نه
 لوړیږی دغلامانو قیمت دخپل مالک په راضی کولو سره لوړیږی، لهندا
 سید سلیمان ندوی صاحب فرمایي

هم ایسے رہے یا کہ ویسے رہے

وہاں دیکھنا ہے کہ کیسے رہے

ترجمہ: موږ (په دنیا کی) داسی واوسیږو که هغسی، هلته (په آخرت کی)
 به گورو چي څنگه اوسیږو

دلته خو زموږ بڼه صفتونه کیږی لکن هلته به زموږ څه قیمت
 کیږی دا به دقیامت په ورځ رامعلومیږی. دده دوهم شعر درته وړاندی کوم
 ځکه چي بعضی وخت سړی په عارضی ژوند خطاوی، فرمایي

حیاتِ دو روزه کا کیا عیش و غم

مسافر رہے جیسے تیسے رہے

ترجمہ: د دوو شیو دژوند څه عیش و غم، مسافر چی څنگه اوسیری
داسی واوسیری

چاته چی ددنیا عیش حاصل وی نو ضروری نه ده چی دهغه په
زړه کی هم عیش وی. مولانا جلال الدین رومی رحمة الله علیه فرمای

از بروں چوں گور کافر پر حلل

و اندرون قهر خدائے عزّ و جل

که دیو کافر پاچا پر قبر باندی سنگِ مرمر کارسی او دتوله دنیا پاچاهان
راسی کلان پر اوار کړی سازونه ورته وهی او دفوج سلامی ورته کیږی
لاکن

و اندرون قهر خدائے عزّ و جل

په قبر کی چی پر هغه دخدای عذاب شروع دی هغه دقبر سنگِ مرمر
نه سی راگرځولای او ددباندی روښنایی او رڼاوی او ددنیا سلامی هغه ته
هیڅ ګټه نه لری.

په دې خاطر که دی خدای راضی نه کړی که څه هم په
ایرکنډیشن کی ناست یې، ښځه او کوچنیان درسره وی، ډیره خزانه
درسره وی، هر وخت ربالونه حسابې او په بانک کی دی ډیری پیسې
جمع وی لاکن دغه په ښکاره آرام دی، دغه بدن یو قبر دی، د بدن ددباندی
عیش او آرام د زړه دعیش او آرام دپاره ضروری نه دی، ایرکنډیشن زموږ

بدن خو رايخولای سی لاکن د زړه اور نه سی را وژلای، که خدای درخه
خوابدی دی نو لک واره دی بدن پر آرامه وی خو زړه به دی په عذاب
اخته وی او زړه نه سی پر آرامه کیدای. یو بزرگ فرمایي

دل گلستان تها تو هر شے سے ٹپکتی تھی بہار

دل بیاباں کیا ہوا عالم بیاباں ہو گیا

ترجمہ: زړه چې می کستان وو نو په هر شی کی راته خوشحالی وه، زړه
چې می وران سو نو ټوله عالم راته برباد سو

که په زړه کی خوشحالی وه نو په ښکاره به هم خوشحالی وی او
دگناوو په خاطر) که زړه برباد وی نو په هر شی کی به درته غم وی.

مولانا جلال الدین رومی رحمة الله عليه فرمایي

آں یکے در کنج مسجد مست و شاد

یو سړی دمسجد پر زړه سترنجی باندی مست دی او په محبت او
اخلاص سره د الله نوم اخلی، الله ویل هغه ته دونه خوند ورکوی گواکې
دټوله کاینات لذتونه یې وزړه ته داخل سول. بل خای مولانا رومی فرمایي

نام او چو بر زبانه می رود

هر بن مو از غسل جوئے شود

کله چې زه د الله نوم اخلم او زما د ژبی خڅه د الله نوم را ووځی نو زما هر
ورینسته د غسلو دریاب سی او ددې دلیل په خپل کتاب دیوان شمس
تبریز کی داسی ورکوی، د دیوان شمس تبریز په نامه چې کوم دیوان لیکل

سوی دی هغه دمولا نا رومی صاحب خپل کلام دی لاکن دخپل شیخ پر
نامه یې کړی، په هغه کی مولانا رومی صاحب فرمایي

اے دل ایں شکر خوشتر یا آنکه شکر سازد

اې زړه دغه بوره ډیره خوږه ده که دبورې پیدا کونکی ډیر خوږ دی. که
خدای په گنې کی اوبه نه وای پیدا کړی نو ټول گنې به دلرکیانو په نرخ
خرخیدلای او چا به یې پوښتنه هم نه کولای، بیا مولانا رومی فرمایي

اے دل ایں قمر خوشتر یا آنکه قمر سازد

دغه سپوږمۍ ډیره ښایسته ده یا چا چې په سپوږمۍ کی ښایست ایښی
دی هغه ډیر سایښته دی. په دې خاطر کله چې دخدای محبت اولیاوو ته
حاصل سی نو (هغه پاچاهان هم په خاطر کی نه راوړی)، شاه ولی الله محدث
دهلوی رحمه الله علیه د دهلی دجامع مسجد پر ممبر باندی ومغلیه پاچاهانو
ته په خطاب کی فرمایلی وه چې اې مغلیه پاچاهانو! وگوری زه په سینه کی
یو زړه لرم او په دغه زړه کی دخدای دمحبت یو خو غمیان دی.

په لوی بکس کی کوچنی بکس ایښول کیری او دکوچنی بکس
دقیمت په خاطر دهغه لوی بکس قیمت ایښوول کیری، که په لوی
بکس کی ډوډی یا دکوچنیانو مردار کالی پراته وی نو هغه هیڅ قیمت نه
لری او دهغه حفاظت هم نه کیری لاکن که په لوی بکس کی کوچنی بکس
پروت وی او په هغه کی دیو کروړو روپو غمی پروت وی نو پیره دار به هم
پر ولاړ وی او دکوچنی بکس په خاطر به دلوی بکس حفاظت هم کیری.
(همدغه رنگه) که زموږ په زړو کی دخدای محبت، ایمان او تقوا غوندی
نعمتونه وه نو (دخدای دطرفه خڅه) به زموږ دظاهر هم حفاظت کیری.

نن مور ته دغه سوال راپيدا کيږي چي مور د اسرائيل څخه ولي وهل خرو، په هندوستان کي دمسلمانانو سره څه کيږي، په ټوله دنيا کي مسلمانان ولي ذليله دي؟ اصلي خبره دا ده چي مور صرف خپل ظاهر دنبايسته کولو په فکر کي يو او زمور ظاهر تر اولنو ډير بنبايسته دي يعني د اصحابو تر ظاهر زمور ظاهر ډير بنبايسته دي لاکن دهغو په باطن کي چي کوم غمي وو نن زمور زړونه دهغه څخه خالي دي او نن مور هغه ته ضرورت لرو او هغه (غمي) څه شي دي؟ هغه دخداي سره تعلق، دخداي محبت، پيره او تقوا ده، دداغه دولت په باره کي حضرت شاه ولي الله محدث دهلوي (ومغليه پاچاهانو ته) فرمايلي وه

دله دارم جواهر پاره عشق است تحویش

که دارد زیر گردوں میرسامانے که من دارم

اې مغليه پاچاهانو! ولي الله دهلوي په خپله سينه کي يو زړه لري په هغه کي دخداي دمحبت يو څو غميان دي تر آسمان لاندې که تر ما ډير مالداره څوک سته نو زما ومخته دي راسي. دغه دي دخداي دوستان چي دخداي سره تعلق ورته حاصل سي نو پاچاهان هم په خاطر کي نه راوړي.

حافظ شيرازي صاحب فرمايي

چو حافظ گشت بے خود کے شمارد

بيک جو مملکت کاؤس و کے را

کله چي حافظ شيرازي دخداي په نامه سره مست سي او د عرش عظيم څخه دخداي خوشبويي ورته راسي نو

ٻوئَ آں دلبر چوں پراں می شود

کله چی دحقیقی محبوب خوشبویی دعرش عظیم خشه ومحکی ته راسی نو
اولیاوو او دهغو غلامانو ته خه پیسنیری، هغه وخت دهغو داسی حال وی

ایں زبانهآ جمله حیراں می شود

خونه ژبی چی دی عربی، فارسی، ترکی، انگریزی دغه ژبی دحق تعالیٰ
دحبت لامحدوده لذت دیانولو خشه عاجزه سی. لهنذا حافظ شیرازی فرمایي

چو حافظ گشت بے خود کے شمارد

بیک جو مملکت کاؤس و کے را

کله چی حافظ شیرازی دخدای په محبت کی مست سی نو د کاؤس او کپی
سلطنتونه هم په خاطر کی نه راوړی او د ایران سلطنتونه دیوه غنم په عوض
رانیولو ته تیار نه دی.

حضرت شیخ عبدالقادر جیلانی رحمة الله علیه ته (د وخت) پاچا
شاه سنجر لیکلی وه چی زه ستا دخانقاه (دخرخ) دپاره د نیمروز ملک
وقف کول غواړم نو شیخ عبدالقادر جیلانی رحمة الله علیه ورته ولیکل چی

چوں چترِ سنجرى رُخ بختم سیاه باد

گر در دلم بود هوسِ ملکِ سنجرم

دپاچا شاه سنجر د سایه وان په مثل زما نصیب به هم تور سی که زما سره
ستا دسلطنت لالچ او طمع وی، او فرمایي

زانگه که یافتم خبر از ملک نیم شب

دخه وخت خخه چی ماته دینمی شپې سلطنت حاصل سوی دی یعنی
 دخدای عبادت او په تهجد کی سجده نصیب سوې ده لکه څنگه چی
 (په دې باره کی) مولانا رومی رحمة الله علیه فرمایي که تاته دیوې سجدې
 خوند حاصل سی نو ته به هم دپاچا ابراهیم ابن ادھم رحمة الله علیه په مثل
 سلطنت پریردې. په **سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى** کی حق تعالی ﴿ي﴾ داخله کړله چی
 (ای بنده) په ناست او ولاړه کی خو سُبْحَانَ الله وایه لاکن په سجده کی ځکه
 چی ستا زما سره ډیر نژدیوالی وی او **عَلَى قَدَائِي الرَّحْمَنِ** ستا سر درحمن
 په پښو کی وی نو اوس خپل تعلق ښکاره که چی زه ستا څه کیرم (داسی)
 ووايه چی ته زما رب یې **سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى** پاک دی زما رب کوم چی ډیر
 اعلی دی. دداغه (سجدې د دولت) په باره کی حضرت شیخ عبدالقادر
 جیلانی رحمة الله علیه (وپاچا شاه سنجر ته) وفرمایل

زانگه که یافتم خبر از ملک نیم شب

من ملکِ نيمروز بیک جو نمي خرم

یعنی دخه وخت خخه چی ماته دینمی شپې دسلطنت خبر راکړل سوی
 دی نو ستا سلطنت نیمروز زه دیوه غنم په عوض رانیولو ته تیار نه یم.

مولانا شاه فضل رحمن کنج مراد آبادی رحمة الله علیه ومولانا
 اشرف علی تھانوی ته فرمایلی وه چی اشرف علی کله چی زه سجده کوم نو
 ماته داسی خوند راکوی لکه حق تعالی چی خپل درحمت په غیر کی
 واخیستم او کله چی زه قرآن شریف وایم نو حق تعالی ماته دونه خوند راکوی

که تاته داسی خوند حاصل سی نو کالی به خیری کړې ځنګله ته به ولاړ
سې او وې فرمایل په جنت کی چې ماته حوری راسی نو زه هغو ته وایم
چې بیبیانو که قرآن شریف اوری نو کنبینی کنې خپله لار واخلي. وګوری
موږ څه فکر کوو او دخدای دوستان څه فکر کوی، زموږ په فکر کی او
خدای ددوستانو په فکر کی خونه فرق دی، دوی دحق عاشقان دی.

یو حکومتي تنخواه داره مُلا کوم چې د رام پور (هندوستان)
دحکومت څخه تنخواه اخیستله د شاه فضل رحمن صاحب وخدمت ته
حاضر سو، حضرت شاه فضل رحمن صاحب دبخاری شریف درس ورکوی،
ددرس په مینځ کی هغه سرکاری مُلا ته لږ وخت ورپیدا سو نو دستی ګډ
سو چې حضرت صاحب د رام پور دحکومت نواب وایي که ته ماته راسې
نو زه به تاته یو لک روپۍ نذرانه درکم، حضرت شاه صاحب ډیر غمکین
سو او ورته وې فرمایل چې مُلا صاحب پر لک روپۍ باندی خاوری
واچوه کومه خبره چې زه کوم هغه واوره بیا یې دغه شعر ورته وویلې

جو دل پر هم اس کا کرم دیکھتے ہیں

تو دل کو بہ از جام جم دیکھتے ہیں

ترجمه: پر زړه باندی چې زه دخدای کرم وینم نو زړه ددنيا څخه
بې نیازه وینم

یعنی زه چې پر زړه باندی دحق تعالی د رحمت کوم باران وینم نو
زما زړه دنوابانو دحکومت او د لک روپو څخه بې نیازه دی. څوک چې پر
فیل باندی سواری کوی نو هغه چې دچا سره دوستی وکړی پر فیل باندی
دهغه کور ته ورځی په دې خاطر دهغه دکور دروازه هم غټه ورجوړه کړی
(چې زه پکنبی راسم) همدغه رنگه حق تعالی چې دچا وزړه ته خپل خاص

نور، خپل خاص تجلی او خاص قرب عطا کړی نو دهغه زړه هم ورغټ کړی (یعنی د دنیا څخه یې بې نیازه کړی). مولانا رومی صاحب فرمایي

ظاھر ش را پشه آرد به چرخ
باطن ش باشد محیط هفت چرخ

دخدای دیو دوست ظاهر خو دونه کمزوره کیدای سی چی غوماشه یې هم وخورى نو به یې وڅرخوی لاکن دهغه باطن اووه سره آسمانه په خپل زړه کی اخیستی وی. دحضرت ډاکټر عبدالحی صاحب رحمۃ الله علیه یو شعر رایه یاد سو

جب کبھی وہ ادھر سے گذرے ہیں
کتنے عالم نظر سے گذرے ہیں

ترجمه: هر کله چی دخدای جلوه زما په زړه کی تیره سی نو څو جهانہ می تر نظر تیر سی

او داغه خبره جگر مراد آبادی شاعر داسی کړې ده

کبھی کبھی تو اسی ایک مشتِ خاک کے گرد
طواف کرتے ہوئے ہفت آسماں گزرے

ترجمه: کله کله خو پر داغه یو مټ خاوره (زړه) باندی اووه سره آسمانو طواف وکړی

زما دوستانو! زه دغه درته وایم چی دحق تعالیٰ په نامه کی خوند او خوړوالی دونه دی چی ژبه یې نه سی بیانولای. په تھانه بهون (هندوستان) کی یو بزرگ حضرت توکل شاه رحمۃ الله علیه وو، هغه به حضرت مولانا

اشرف علی تھانوی صاحب تہ ویل چي حضرت صاحب! مائتہ د اللہ نوم
دوہہ خوند راکوی چي زما خولہ خوړه سی بیا یې ورته ویل چي قسم په
خدای زما خولہ خوړه سی. شیخ محی الدین ابو زکریا نووی رحمۃ اللہ علیہ
دحلاوتِ ایمانی (د ایمان خوړوالی) په شرح کی فرمایي اللہ تعالیٰ حلاوتِ
ایمانی هر هغه چاته ورکوی څوک چي هغه عملونه کوی چي پر هغه باندی
دحلاوتِ ایمانی وعدہ ده مثلاً د اولیاوو سره محبت کول، دبدنظری څخه
دځان حفاظت کول او داسی نور یعنی پر کومو اعمالو باندی چي دحلاوتِ
ایمانی وعدہ ده څوک چي هغه عملونه کوی دهغو وزرو ته حق تعالیٰ
حلاوتِ ایمانی عطا کړی لکن بعضو اولیاوو ته حلاوتِ حسیه هم عطا
کړی یعنی دهغو وځولې ته هم دغه خوړوالی محسوس سی، دغه دخدای عطا
ده هر چا ته چي یې ورکړی لکن زړه خو دهر یوه دغه خوړوالی محسوس
کوی او په زړه کی قرار هر یوه ته دستی حاصل سی.

زما دوستانو او عزیزانو! زه دغه درته وایم دظاهر دعیش چي څونه
فکر راسره دی تر هغه باید زیات موږ دخدای ددوستی فکر وکړو که آرام
غواړو کښې په ایبرکنډیشن کی به مو په فکر، غمو او تکلیفو سره په زړه کی
اور بل وی، د زرهاوو او لکهاوو ریالو سربیره به زړه فکرمند او ناقراره وی
په دې خاطر چي دباطنی (یعنی د زړه) دعیش دپاره دظاهر عیش ضروری
نه دی. مولانا جلال الدین رومی فرمایي

آں یکے در کنج مسجد مست و شاد

واں یکے در باغ ترش و نامراد

یو سړی په مسجد کی پر فرش باندی مست دی او یو سړی په باغ کی
دی، څلور طرفه یې گلان دی لکن په غمو سره غمزده او ناقراره دی،

يو په کلانو کی ژاری او يو په زوزانو کی خاندی. اوس که څوک دغه وواي چې دا خو اجتماع دضدينو ده يعنی په غم کی حق تعالی سړی څنگه خوشحاله ساتی؟ زه دغه درته وایم چې صاحبه دغه د اوبو ضد ساعتان چې دسويتزرلیند ملک جوړوی څلور طرفه يې اوبه وی مکر اوبه تاثیر نه پر کوی دغه څنگه د اوبو ضد دی همدغه رنگه حق تعالی دخپل عاشقانو زړونه دغم ضد جوړ کړی، دچا پر زړه چې دخدای د رحمت او عنایت نظر وسی هغه په زرهاوو غمو کی هم خوشحاله او بې غمه وی.

غمونه (خو) دهغه د اصلاح او تربیت او دهغه ایمان دلوروالی دپاره وی لکن هغه په غم کی هم په زړه کی مست او خوشحاله وی که څه هم په غم کی ژاری او تر سترگو يې اوبنکی رابهيړی مثلاً دخپلو کوچنيانو يا دخپلی ناجوړی په غم کی ژاری لکن وزړه ته يې غم نه داخليږی او ددې دليل څه شی دی؟ ددې دليل کباب دی، يو سړی دمرچکو کباب خوری او (دمرچکو په خاطر يې) اوبنکی رابهيړی، يو څوک خو دی دته وواي چې صاحبه ته په تکليف کی راملوميرې دغه کباب خوړل پريږده، ته ناحقه ځان ژړوې دغه کباب مه خوره ماته يې راکه، نو هغه به څه ورته وواي چې زړه می دننه خوندونه اخلی، زه پر دې کباب باندی خوندونه اخلم دا دخوند اوبنکی دی، دغم اوبنکی نه دی.

همدغه رنگه که خدای راضی کړل سی، هره گناه پريښول سی ځکه چې په گناه سره دخدای رحمت لیری سی، هره گناه دخدای څخه سړی لیری کوی، دگناه دغه خاصیت دی چې تر کوچنی لا کوچنی گناه هم سړی دخدای څخه لیری کړی او دنیکي دغه خاصیت دی چې تر کوچنی لا کوچنی نیکی هم سړی وخدای ته نژدې کړی لهندا هر څونه گناوی چې دی هغه چې زهر وبلل سی او ټوله پريښول سی او د اولياوو په صحبت کی

چی و اوسیدل سی او دخدای نوم واخیستل سی نو بیا حق تعالی زړه دغم ضد جوړ کړی، داسی سړی په دنیا کی مست او خوشحاله وی، هر څونه غمونه چی دی هغه یې د زړه دباندی وی، دحق تعالی دعبایت نظر چی پر چاوسی او حق تعالی چی وغواری چی زه دغه بنده خوشحاله ساتم نو ددنیا تکلیفونه هغه سړی نه سی غمکینه کولای. اوس نو دمولانا رومی صاحب شعر واورى هغه فرمایي

گر او خواحد عین غم شادی شود
عین بند پائے آزادی شود

که خدای فیصله وکړی چی زه دغه بنده خوشحاله ساتم نو عین غم یعنی دغم دذات څخه حق تعالی خوشحالی جوړه کړی (دغه دحضرت مولانا تھانوی رحمۃ الله علیه ددغه شعر شرح ده دکلید مثنوی کتاب په شپږم دفتر کی) ددنیا خلک خو غم ایسته کوی بیا دخوشحالی اسباب راوی، اور ایسته کوی بیا اوبه راوی لاکن حق تعالی دضدین پر اجتماع باندی قادر دی (یعنی) هغه د اور څخه اوبه جوړی کړی او دغم د ذات څخه خوشحالی جوړه کړی او د پنبو د زولنو او قید څخه آزادی جوړه کړی.

حضرت یوسف علیه السلام چی کله قیدخانې ته واچول سو نو هغه څه وفرمایل رَبِّ السِّجْنِ أَحَبُّ إِلَيَّ ای زما ربه! دغه ستا دلاری قیدخانه ده، زه ستا په خاطر بندی خانې ته ځم او چیری چی ته یې، چیری چی خالق دگلستان یی هغه قیدخانه قیدخانه نه یی هغه (قیدخانه ستا په خاطر) ماته احب (محبوبه) ده. داغه خبره زه داسی بیانوم چی حق تعالی داسی محبوب دی او دونه محبوب دی چی دچا دلاری قیدخانې محبوبی وی نو دهغه دلاری گلستان به څنګه وی.

زما دوستانو! دخدای په لاره کی دنظر دحفاظت په خاطر او دگناوو دپریښولو په خاطر که یو زوز هم دچا څه ومښلی او په زړه کی یې غم پیدا سی نو قسم په خدای چی دتوله دنیا گلان که دغه زوز ته سلامی وکړی نو دخدای دلاری د زوزانو د عظمت حق دتوله دنیا گلان په خپل سلامی نه سی ادا کولای او دخدای نافرمانی دپریښولو په خاطر زړه ته چی کوم غم ورسیری که دتوله دنیا خوشحالی دغه غم ته سلامی وکړی نو ددغه غم د عظمت حق نه سی ادا کولای ځکه چی دغه دخدای دلاری زوز او دخدای دلاری غم دی، ددې دقیمت څه پوښتنه کوې، ددې قیمت انبیاء او اولیاء پیژنی، په دې خاطر هغه هر وخت مست او خوشحاله وی ځکه چی هغو حق تعالی راضی کړی په دې خاطر حق تعالی هم دهغو زړه هر وخت خوشحاله ساتی، تکلیفونه او غمونه دهغو وزرو ته نه سی ور رسیدای، غمونه یې د زړه دباندی وی.

خوشحالی او غم څنکه یوځای کیدای سی او په زوزانو کی زړه څنکه خوشحاله وی پر دې باندی زما یو شعر دی

صدمه وغم میں مرے دل کے تبسم کی مثال
جیسے غنچہ گھرے خاروں میں چمک لیتا ہے

ترجمہ: په تکلیف او غم کی زما دخوشحالی مثال لکه گل چی په زوزانو کی وغوړیږی

که گلانو ته دغه نعمت حاصلیدای سی چی هغه په زوزانو کی غوړیدای سی نو آیا حق تعالی په خپل فضل او کرم سره دخپل خاص بندگانو زړونه دصبر او رضا په برکت خاص دغم په حال کی خوشحاله نه سی ساتلای.

زما يو بل شعر دی

اس خنجر تسلیم سے یہ جانِ حزیں بھی
ہر لحظہ شہادت کے مزے لوٹ رہی ہے

ترجمہ: درضا پہ خنجر سرہ زہ ہم ہر وخت دشہادت خوندونہ اخلم

پہ ہر حال کی چی حق تعالیٰ سہری وساقی دہندہ کار دی چی پر
ہغہ راضی واوسی بیا بہ انشاء اللہ د تسلیم او رضا پہ برکت سرہ ہغہ پہ ہر
حال کی خوشحالہ وی۔

ماتہ خپل یو بل شعر راہہ یاد سو

زندگی پر کیف پائی گرچہ دل پر غم رہا
ان کے غم کے فیض سے میں غم میں بھی بے غم رہا

ترجمہ: ژوند می دخوندہ دک وو کہ خہ ہم پہ زہ کی می غم وو، دخدای
دغم پہ برکت سرہ زہ پہ غم کی ہم ہی غمہ وم

دغہ تسلیم او رضا دیر لوی شی دی۔ حضرت مولانا اشرف علی
تہانوی رحمۃ اللہ علیہ زمور د پیر مولانا شاہ عبدالغنی رحمۃ اللہ علیہ خخہ
پوہنتنہ کڑی وہ چی تر اخلاص ہم لوہ مقام خہ شی دی؟ زمور پیر ورتہ
ووہل چی ماتہ نہ دی رامعلوم، مولانا اشرف علی تہانوی رحمۃ اللہ علیہ ورتہ
وفرمایل چی (تر اخلاص ہم لوہ مقام) تسلیم او رضا دہ (یعنی) دحق تعالیٰ
پر فیصلہ باندی راضی اوسیدل۔ پر دغہ تسلیم او رضا باندی دیر لوی انعام
حاصلیری۔ حضرت علامہ سید سلیمان ندوی صاحب رحمۃ اللہ علیہ
فرمای

ترے غم کی جو مجھ کو دولت ملے غمِ دوجہاں سے فراغت ملے

ترجمہ: (اے خدایہ) ستا دغ دولت چي ماته حاصل سی نو ددوارو جہانو
دغم خخہ بہ نجات راتہ حاصل سی

حق تعالیٰ (د راضی کولو) غم ڊیر خونڊور دی دغه غم خو د انبیاوو
او اولیاوو حصہ ده، حق تعالیٰ (گناه دنه کولو په خاطر) دسری نیم وجود
خو ویلی کړی لاکن (په بدل کی) بی شماره قوتونه ورته عطا کړی.

نیم جاں بستاند و صد جاں دھد انچه در وھت نیاید آل دھد

په دې خاطر حق تعالیٰ چي چاته خپل محبت او پیژندنه ورپه نصیب کړی
نو هغه ټوله گناوی پریریدی. جگر مراد آبادی یو شاعر وو، هغه شراب
پریښول، یریرہ یې پریښوله که څه هم دونه شراب یې چپینل چي خلکو به
تر اورو نیوی مشاعرې ته به یې راوستی، خپله وایي

اب ہے روز حساب کا دھڑکا پینے کو تو بے حساب پی لی

ترجمہ: اوس ده دحساب د ورځي (آخرت) بیرہ، شراب خو می
بی حسابہ وچپینل

لاکن کله چي دخدای بیرہ ور ولویدله نو توبہ یې وکښل. دحضرت
تهانوی رحمۃ اللہ علیہ سره یې ملاقات وکړی او حضرت ته یې ددعا دپاره

وويل چي حضرت صاحب دعا راته وڪه چي شراب پريڊم، حج وڪم او
ريڙه پريڊم، ريڙه يي يو مت پريڙه، شراب يي پريڙه، ڊاڪٽرانو
ورته وويل ڪه تا شراب ونه چيڙه نو مڙ به سي، جگر صاحب ورته وويل
چي (شراب د نه چيڙه په خاطر) مڙ خو به سم لاڪن ڪه ما شراب چيڙه
نو تر خه وخته به ژوندي يم؟ ڊاڪٽرانو ورته وويل چي دوه څلور ڪاله به نور
ژوندي يي، ڊاڪٽرانو ته يي وويل چي دخداي په غضب ڪي ژوند د تيڙولو
خه بڻه دي چي زه اوس شراب د پريڙه په خاطر مڙ سم ڪه چي زما
مرگ به دخداي درحمت په سايه ڪي وي او ڪه زما مرگ دشراب په چيڙه
ڪي راغلي نو دخداي په غضب ڪي به مرگ راته راسي نو تر دې بڻه دي چي
زه اوس مڙ سم. دخداي په فضل سره جگر مراد آبادي (شراب پريڙه
وروسته) ژوندي پاته سو او ڊير بڻه صحت يي هم سو او پر سنت برابره
ريڙه پريڙه تر مخه حق تعاليٰ دده په ژبه يو شعر جوڙ ڪري

چلو دڪه آئين تماشه جگر ڪا

سنا ه ڪه وه ڪافر مسلمان هوگا

ترجمه: راسي چي دجگر تماشو ووينو، اوريدلي مو دي چي هغه
مسلمان سوي دي

په ميرت(هندوستان) ڪي جگر مراد آبادي د آس په ڪاڍي ڪي
ناست وو او ڪاڍيون دده دغه لوڙ شعر ويلي، ڪاڍيون په دې نه وو خبر
چي نن جگر صاحب ريڙه پريڙه ايني په صحيح معنيٰ مسلمان سوي زما
په ڪاڍي ڪي ناست دي، جگر صاحب دغه شعر په اوريدو سره په ژړا سو
چي حق تعاليٰ په خپل فضل سره ترخه لا دغه شعر زما په خوله ادا ڪري او
دنافرماني او ڪناوو خه يي نجات راپه نصيب ڪري.

نو زما دوستانو! ما دغه درته ويل چي پرتوک تر بچلکو لور ساتل،
يو مټ ږيره پريښول، ښځو ته کتل پريښول، غيت پريښول، ځان تر
تولو کم بلل يعني پر تولو ظاهري او باطني احکامو باندی عمل کول ضروري
دی. ددې دپاره د اولياوو صحبت ضروري دی، دصالحينو په صحبت سره
يقين حاصلیږي، دصالحينو صحبت اهميت دنجاري او مسلم شريف ددې
حديث څخه ښکاره دی چي د سلو کسانو قاتل ته حکم وسو چي ولاړسه
دصالحينو يو کلي دی هلته به ستا توبه قبوله سي. سبحان الله! د اولياوو
داسي شان دی چي پر کومه مځکه باندی هغه خدای يادوی، سبحان الله
او الحمد لله واي، خپلي اوبښکي تويوی هغه مځکي ته خدای دغه عزت
ورکوی چي په هغه کلي کی دسلو کسانو دقاتل توبه دقبليدو شرط ايښول
کيږي که څه هم دهغه قادر مطلق، غفار او تواب ذات ددطرفه څخه پر
هره مځکه باندی دغه مغفرت ممکن وو لاکن خپل عنايات او خپل خاص
رحمت د ظهور او نازيدو دپاره حق تعالی د اولياوو مځکه وټاکله، ددې څخه
د اولياوو د عظمت او قيمت اندازه کيدای سي.

علامه ابن حجر عسقلانی دنجاري شريف په شرح فتح الباری جلد
۶ صفحه ۵۱۷ کی ليکلی دی چي دصالحينو ددغه کلي نوم نَصْرَه او دگناوو
دکلي نوم کَفَرَه وو او دغه قاتل دهغه صالحينو تر کلي پوري رسيدلی هم نه
وو چي مرگ ورته راغلی **فَنَاءَ بِصُدْرِهِ نَعْوَهَا** هغه دمرگ پر وخت خپل مخ
د اولياوو دکلي وخوا ته کړی او پر دغه خبره باندی خدای خپل فضل
وکړی، ځنکه فضل يې پر وکړی؟ دعذاب ملايکو ويل چي دی موږ
وړو ځکه چي د اولياوو تر کلي پوري رسيدلی نه دی او د رحمت ملايکو
ويل چي دی دهغه کلي وخوا ته روان سوی خو وو مرگ خو دده په اختيار
کی نه وو لهذا دی موږ وړو، دملايکو دغه اختلاف دليري کولو دپاره خدای

بله ملایکه راولپرله هغې وویل چی **فَيَسُؤُا بَيْنَهُمَا** د دواړو کلو تر مابین فاصله اندازه کړی او هلته حق تعالی د صالحینو وکلی ته حکم ورکړی **تَقَرَّبِي** ته لږ رانژدې سه ځکه چی پر تا باندی اولیاء اوسیری او دگناوو وکلی ته یې وفرمایل **تَبَاعِدِي** ته لیری سه ځکه چی پر تا باندی کنهکاره اوسیری کوم چی زما څخه لیری دی او ددې حدیث نوم محدثینو **فَضْلٌ فِي صُورَةِ عَلِيٍّ** ایبني دی (مرمۃ جلد ۵ صفحہ ۱۲۸) دا فضل دعدل په شکل دی یعنی حق تعالی په ملایکو مځکه اندازه کوی او کار خپله ورسومی.

پر دې باندی دمولانا شاه محمد احمد صاحب رحمۃ الله علیه شعر
راپه یاد سو

حسن کا انتظام هوتا هے

عشق کا یوں ہی نام هوتا هے

ترجمه: دحسن انتظام وی، دعشق خو فقط نوم وی

دهغه قاتل دپاره دحق تعالی د رحمت انتظام وسو کښی دصالحینو کلی ځنی لیری وو.

عشق کا یوں ہی نام هوتا هے

ترجمه: دعشق خو فقط نوم وی

موږ که لږ دحق تعالی ذکر وکړو او په استغفار سره رب راضی کړو نو استغفار کونکی به هم دتقوادر په درجه کی سی **إِنَّ الْمُسْتَغْفِرِينَ** **نُزِّلُوا بِمَزَلَّةٍ الْمُتَّقِينَ**. د استغفار کوم حدیث چی ما په سر کی ویلی وو اوس دهغه ترجمه واورى نبی علیه السلام فرمایي چا چی استغفار لازم کړی

د لزوم معنیٰ پہ کثرت سره ده یعنی څوک چې په کثرت سره استغفار کوی
دخپل شرطو سره چې دوه شرطونه خو یې بیان سول

- (۱) اول دهغه گناه څخه دی سړی لیری سی او
- (۲) دوهم پر هغه گناه باندی دی په زړه کی پښیمانی پیدا سی او دریم
شرط دتوبې دقبلیدو محدثینو دغه لیکلی دی چې

أَنْ يَّعْزِمَ عَزْمًا جَارِمًا أَنْ لَا يَعُودَ إِلَى مُثْلِهَا أَبَدًا
(شرح مسلم للنووی جلد ۲ صفحہ ۳۴۶)

تینګه اراده دی وکړی چې ای خدایه بیا هیڅکله دغه گناه نه کوم،
که شیطان په غوږ کی دغه درته ووايي چې ته خو بیا دغه گناه کوې نو ددې
جواب دغه دی چې دتقوا عزم (یعنی تینګه اراده) دتوبې دقبلیدو دپاره کافی
ده، دغه ارادې ته (چې بیا زه دغه گناه نه کوم) دخدای په دربار کی قبولیت
حاصل دی په شرط ددې چې دغه اراده د ماتولو نیت یې نه وی، که خپله
اراده یې د ماتولو نیت نه وی نو دغه اراده وخدای ته قبوله ده، بس دتوبه
کولو پر وخت دی دخدای پر توکل دغه وویل سی چې یاالله ما ستا پر
توکل باندی تینګه اراده وکړله چې بیا هیڅکله دغه گناه نه کوم او که بیا توبه
ماته سی نو بیا دی توبه وکارې، بې له خدایه موږ چیری تللای سو؟

حضرت خواجه عزیزالحسن صاحب فرمای

نه چت کر سکے نفس کے پہلوں کو

تو یوں ہاتھ پاؤں بھی ڈھیلے نہ ڈالے

ترجمہ: کہ دی دنفس پهلوان راجپه نه کړی، نو ته هم خالی لاس مه
کښينه

ارے اس سے کُشتی تو ہے عمر بھر کی
کبھی وہ دبا لے کبھی تو دبا لے

ترجمہ: دنفس سرہ جنگ خو تولاہ عمر دی، کلہ بہ دی ہغہ راجپہ کری
کلہ بہ یی تہ راجپہ کری

جو ناکام ہوتا رہے عمر بھر بھی
بہر حال کوشش تو عاشق نہ چھوڑے

ترجمہ: کہ سری (دنفس پہ مقابلہ کی) تولاہ عمر ناکامہ کیدی، خو عاشق
دی (دتوبہ کولو) کوبنبن نہ پریردی

یہ رشتہ محبت کا قائم ہی رکھے
جو سو بار ٹوٹے تو سو بار جوڑے

ترجمہ: (دخدای سرہ) دمحب تعلق دی قائم وساتی، کہ دغہ تعلق سل
واری مات سی نو سل واری دے بیرتہ (پہ توبہ کولو سرہ) قائم کری
آہ گناہ خو مو نہ پرینبولہ خدای مو پرینبوی، ای ورورہ دخدای
ماسوا بل کوم حای ستہ، آیا بل خدای ستہ؟

نہ پوچھے سوا نیک کاروں کے گر تو
کدھر جائے بندہ گنہگار تیرا

ترجمہ: ای خدایہ کہ دنیکانو ماسوا تہ پر بل چا پوبنتنہ ونہ کری نو ستا
گنہکارہ بندہ چیری ولاہ سی

زما دوستانو! دکنه کارانو خدای هم هغه دی او دنیکانو خدای هم هغه دی، دخدای ماسوا موږ چیری ولاړ سو، بل دربار خو سته هم نه. دتوبې او استغفار اهتمام ډیر ضروری دی، شیطان داسی وخت په زړه کی شرمندگی سړی ته ورواچوی، بې ځایه حیا ورواچوی ورته وایی چی ته په کوم مخ توبه کارې، ته نه شرمیرې هره ورځ دغه گناه کوې بیا توبه وکارې، دغه شرم شرم نه دی.

حیا څه شی ته وایی عظیم مُحدث مُلّا علی قاری رحمة الله علیه دمشکوة په شرح مرقاة جلد ۱ صفحه ۷۰ کی لیکلی دی چی

فَأَنَّ حَقِيقَةَ الْحَيَاءِ أَنَّ مَوْلَاكَ لَا يَرَاكَ حَيْثُ نَهَاكَ

(حیا دغه ته وایی چی) ستا رب تا په خپل منع کړی شیانو (یعنی گناوو) کی ونه وینی

حق تعالی موږ په خپل نافرمانی کی شپه او ورځ وینی او موږ ځان ته ډیر حیا داره وایو، په توبه کولو کی حیا راته دریری او په گناه کولو کی حیا نه راته دریری دا خونه لو شیطانی دوکه ده، که څه هم اصلی حیا دغه ده چی سړی دخدای دنافرمانی څخه راوگرځی په گناه وشرمیری. بعضی خلک دغالب شاعر دغه شعر وایی

کعبه کس منہ سے جاؤ گے غالب

شرم تم کو مگر نہیں آتی

ترجمه: مکې شریفی ته په کوم مخ ځې غایبه، مگر شرم تاته نه دریری

که پر دغه شعر باندی د ایمان خاوندانو عمل کړی وای نو دمکې شریفی څخه به محرومه سوی وای لهدا ددغه شعر اصلاح واجب وه.

حضرت مولانا شاه محمد احمد صاحب کوم چي د شاه فضل رحمن
کنج مراد آبادي رحمة الله عليه دسلسلي خليفه دي هغه راته وفرمايل چي
حکيم اختر ما ددغه شعر اصلاح وکړه کني دغالب دغه شعر به اُمت
دخدای د رحمت خڅه ناامیده کړي وای او دحرم شریف خڅه به يې
محرومه کړي وای، ما عرض ورته وکړي چي حضرت شعر راته ووايه څنگه
دي اصلاح کړي، راته وې فرمايل چي داسي اصلاح مي ور وکړله

میں اسی منہ سے کعبہ جاؤں گا

شرم کو خاک میں ملاؤں گا

ان کو رو رو کے میں مناؤں گا

اپنی بگڑی کو یوں بناؤں گا

ترجمہ: زه په داغه مخ مکې شريفې ته ځم، شرم به په خاورو کېوم،

خدای به په ژړا راضي کوم، خپل کار به داسي سموم

الله الله! تاسي وگوري چي د اولياوو په شعر کي او د دنيا دارو په
شعر کي څونه فرق وي. که ماهي لس واره ونيسي او په غور کي ورته
ووايي چي آيا اوبو ته بيرته ځي او که شرميرې نو ماهي به څه درته ووايي

گر چه در خشکی هزاراں رنگهاست

ماهیاں را با بیوست جنگهاست

اې ښکاريانو! که تاسي د اوبو دباندي په زرهاروو خوندونه راته ايښي دي،
بوتلان هم دي، کبابونه او وريجي هم دي لاکن دغه ټوله زما دپاره مرک دي

گرچه در خشکی هزاراں رنگهاست ماهیان را با میوشت جنگهاست

دغه خوندونه زما دپاره فايده نه لری، ما اوبو ته ورواچوی، دهغه ځای طوفان هم زما دپاره کښمند دی. همدغه رنگه دمومن دپاره دخدای په رضا کی په هر شی کی خیر او برکت وی که څه هم حق تعالی یې په هر حال کی وساتی او که خدای خوابدی دی نو په لکهاوو دعیش په سامانو کی به دسړی روح (داسی ناقراره وی) لکه ماهی چی بې اوبو ناقراره وی.

نبی علیه السلام فرمائي **مَنْ لَزِمَ الْإِسْتِغْفَارَ** څوک چی په کثرت سره استغفار کوی یعنی حق تعالی راضی کوی، د کناوو په خاطر دخدای سره چی یې کوم تعلق مات سوی وی په ژړا او زاری سره دبندگی هغه تعلق بیرته صحیح کوی نو هغه ته کوم انعامونه حاصلیږی ددې بیان مخته درته کوم لاکن زما دوستانو! اول د پښیمانی د اوبڼکو قیمت واورى، دمشکوة شریف روایت دی نبی علیه السلام فرمائي

مَا مِنْ عَبْدٍ مُؤْمِنٍ يَخْرُجُ مِنْ عَيْنَيْهِ دُمُوعٌ وَإِنْ كَانَ مِثْلَ رَأْسِ الذُّبَابِ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ ثُمَّ يُصِيبُ شَيْئًا مِنْ حُرِّ وَجْهِهِ إِلَّا حَرَّمَهُ اللَّهُ عَلَى النَّارِ
(مشکوة صفی ۴۵۸)

که دیو مومن بنده دسترگو څخه دپښیمانی او دخدای دپیری څخه اوبڼکی راتوی سی که څه هم دمچ دسر په اندازه وی نو پر هغه مخ باندی حق تعالی ددورخ اور حرام کړی

ما خپل پیر شاه عبدالغنی صاحب به لیدی چی اوبڼکی به یې پر مخ ومړلې او راته فرمایل به یې چی ما خپل پیر حضرت تهانوی صاحب

ليدي جي عمري به يي خپلي اوبنڪي دغه رنگه پر مخ مڙهي، بيا ما ديو
اصحابي روايت وليدي جي زه دغه اوبنڪي په دې خاطر پر مخ مڙم جي
زمونږ نبي عليه السلام فرمايلي دي جي دغه اوبنڪي هر ڄاي وٺنبي
ددورخ اور (پر هغه ڄاي) حرام سي.

حضرت تھانوی رحمۃ اللہ علیہ وفرمایاں گی پر دے باندی یو علمی
سوال دغه پیدا دی کہ اوبنکی پر مخ وٺل سوے نو مخ خو به جنت ته
ولاسی لکن دبدن په نورو حصو به څه کیری؟ بيا حضرت تھانوی صاحب
په دے دسر خلاصولو دپاره یوه قصه بیان کره جي دپاچا عالمگیر صاحب په
وخت کی ديو بنار والی (هندو وو) هغه مږ سو، دهغه ورونو پر پاچاهی
باندی قبضه کوله او د والی زوی يي (دپاچاهی څخه) محرومه کوی، وزیرانو
يي نمک خوړلی وو نو د والی زوی ته يي ورونول جي درځه ډھلی ته،
مونږ به پاچا عالمگیر ته سستا سفارش وکو ته کوچنی يي پاچا به پر تا رحم
وکړی او تاته به دخپل پلار چوکی درکړی، دوه وزیران ټوله لار دغه ورته
گډ وه که پاچا دغه پوښتنه درڅخه وکړی نو ته دغه جواب ورکه او که دغه
پوښتنه درڅخه وکړی نو دغه ورته ووايه، دپاچا قلعه جي رانڌډي سوله نو
هلک وزیرانو ته وويل جي تاسی (ټوله لار) جي کومی خبری ماته راوښولې
که پاچا دهغه ماسوا دبل شی پوښتنه راڅخه وکړله نو بيا څه جواب ورم،
وزیرانو وخنډل او وې ويل جي دغه هلک ډير چالاکه دی پاچا ته خپله
جواب ورکولای سی دده د رهبری ضرورت نسته.

پاچا عالمگیر رحمۃ اللہ علیہ په حوض کی لمبیدی هلک ورغلی او
سلام يي ورته وکی او ورته وې ويل جي محترمه! زه یو درخواست درته کوم
(او خپله قصه يي ورته بیان کړله) درخواست د اوریدلو وروسته پاچا
عالمگیر يي دواړه لاسونه ونيول او ورته وې ويل جي زه تا ودغه اوبو ته

ورغورخوم؟ هلڪ ٻه زوره وخنڊل، پاڇا ورته وويل چي داسي ليوني ته به
 ڇه پاڇا هي ورڪول ڪيري، تا خو بايد راته ويلي وای چي ما مه ڊوبوه لاکن ته
 ڊيريڊو پر ڇای خاندې دا خو ڊليونيانو ڪار دی، ته به ڇه پاڇا هي وکري،
 هلڪ ورته وويل چي محترمه اول ته زما ڇه پوڻتنه خو وکه چي زه ولي
 خاندم بيا چي ته هر رنگه فيصله ڪوې هغه وکه، پاڇا ورته وويل چي ڀنه
 راته ووايه تا ولي وخنڊل؟ هلڪ ورته وويل چي محترمه ته پاڇا يي
 ڊپاڇاهانو ڊيره لو مرتبه يي که زما ڪوته ستا په لاس کي وای نو هم زه نه
 سواي ڊويڊاي اوس خو لا زما دواړه لاسونه ستا په لاس کي دي. حضرت
 تھانوي رحمۃ اللہ عليه ددې قصي وروسته وفرمايل چي ڊيو ڪافر زوی د يو
 ديناوي پاڇا پر رحم باندی دونه اعتماد لری نو دخداي د رحم ڇه فڪر
 ڪوې چي هغه دڇا مخ وڃت ته داخل ڪري نو آيا دهغه بدن به دورخ ته
 وغورخوي؟ حق تعالیٰ ڪريم ذات دی او د ڪريم معنی مُلا علی قاري رحمۃ
 اللہ عليه دغه ليکلي ده

الَّذِي يُعْطِي بَدُونِ الْإِسْتِحْقَاقِ وَالْبَيِّنَةِ (سرت جلد ۳ صفحہ ۲۱۲)

ڪريم هغه ذات دی ڪوم چي بي له حقه يي ڇاته عطا ڪري، پر نالايقو
 باندی فضل وکري

دحق تعالیٰ دڪرم ڇه خبره ليري ده چي دڇا مخ خو وڃت
 ته داخل ڪري او دهغه نور بدن ودورخ ته ور وغورخوي. حضرت شيخ
 الحديث مولانا زڪريا صاحب په باره کي مو اوريدلي دی چي په آخري عمر
 کي به يي يَا ڪَرِيمُ يَا ڪَرِيمُ ويل. بس مور ٿولو ته پڪارده چي خدای ته بي
 له شرمه استغفار او توبه وکرو او اميد ڇني وساتو او چي اوبنڪي مو راتوي
 سي نو هغه پر مخ وميرو او که ٿرا نه راتله نو د ٿرا په شان شڪل جوڙ
 ڪرو. دحضرت سعد بن ابی وقاص رضی اللہ عنه روايت دی، دی دريم

صحابي دى فرماي **كُنْتُ تَالِيفَ الْإِسْلَامِ** زه دريم سري وم چي ايمان مي راوري او فرماي **أَنَا أَوَّلُ مَنْ رَمَى السَّهْمَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ** زه هغه اول مسلمان يم چا چي دخداي په لار كي پر كفرانو باندی اول غشي وروغورخوي، نبی عليه السلام دته دعا وكړه **اللَّهُمَّ سَيِّدُ سَهْمَةٍ وَأَجِبْ دَعْوَتَهُ** ياالله دسعد بن ابی وقاص دغشي نښانه ورسمه كړه او دده دعاوي وړقبولي كړې. دغه يې هم ورته وفرمايل **إِزِمِ يَا سَعْدُ فِدَاكَ أَبِي وَأُمِّي** اې سعد! غشي وچلوه زما مور و پلار دى پر تا قربان سي (مشكوة صفحہ ۵۹۶، اڪال في اسماء الرجال).

دغه نعمت فقط دوو اصحابو ته حاصل دى يو حضرت زبير رضى الله عنه ته او يو دته، محدثينو ليكلي دى چي نبی عليه السلام ددغه دوو اصحابو ماسوا هيچاته دغه جمله (چي زما مور و پلار دى پر تا قربان سي) نه ده فرمايلي او حضرت سعد د عشره مُبَشَّرَه (هغه اصحاب چي په دنيا كي دجنت بشارت ورته سوى دى) څخه دى او دى أَحَدُ الْعَشْرَه هم دى او آخِرُ الْعَشْرَه هم دى يعنى دده د وفات وروسته ټوله عشره مُبَشَّرَه ختم سول، دى روايت كوى

إِبْكُوا فَإِنْ لَمْ تَبْكُوا فَتَبَاكَوْا (ابن ماجه صفحہ ۳۱۹، ابواب الزهد)

وژاره (دخدای په محبت يا بيره كي) او كه ژړا نه درځي نو د ژړا په شان شكل جوړ كه

دمشكوة په ۴۱۳ صفحه كي يو بل حديث دى چي يو اصحابي دنبي عليه السلام څخه پوښتنه وكړله چي **مَا النَّجَاةُ** اې نبی عليه السلام (ددروخ څخه) نجات څنگه حاصليري؟ نبی عليه السلام ورته وفرمايل **أَمْلِكْ عَلَيْكَ لِسَانَكَ** ژبه په خپل قبضه كي وساته يعنى تاوانى خبرى مه كوه او پر ژبه باندی داسي مالكانه حق استعمال كه لكه غلام چي په قبضه كي

ساتل کیری او ورته وې فرمايل **وَلَيْسَ عَكَ بَيْتُكَ** او ستا کور دی ستا دپاره فراخه سی یعنی بې له ضرورته دکوره خڅه مه راوځه او دوری هوری دکرځیدو عادت ځان ته مه ور اچوه بلکې په نیک کارو کی مشغول اوسه.

مُلا علی قاری رحمة الله عليه ددې خبری په شرح کی فرمایي **هَذَا زَمَانُ السُّكُوتِ وَمُلَازِمَةُ الْبُيُوتِ وَالْقَنَاعَةُ بِالْقُوتِ حَتَّى يَمُوتَ (مړته) (جلد ۱ صفحہ ۱۵۰)** دغه وخت دچپ اوسیدو دی او په کور کی دناستی او ضرورت په قدر پر روزی باندی دقناعت دی تر دې حده چي مرګ درته راسی. او په آخر کی نبی علیه اسلام وهغه اصحابی ته وفرمایي **وَأَبِکَ عَلَى خَطِيئَتِكَ** پر خپلو گناوو باندی ژړه.

ددې حدیث خڅه معلوم سول چي دنجات لاره پر خپلو گناوو باندی ژړا ده او که ژړا نه درتلل نو ځکه چي ژړا دبنده په خپل اختیار کی نه ده په دې خاطر پر نبی علیه السلام باندی قربان سی چي دحق تعالی رحمت یې دمتوجه کولو دپاره وخیل اُمت ته داسی هدایت وکړی چي **فَإِنْ لَّمْ تَبْكُوا فَتَبَاكُوا** که ژړا نه درتلل نو د ژړا په شان شکل جوړ کړی ځکه چي د ژړا په شان شکل جوړول دهر سړی په اختیار دی

بنا کر فقیروں کا ہم بھیس غالب

تماشائے اہل کرم دیکھتے ہیں

ترجمہ: دفقیرانو شکل په جوړولو کی زه دکرم کونکو تماشا وینم

ددنیا دکرم کونکو چي دغه حال دی چي دفقیرانو شکل جوړونکی هم نه محرومه کوی (او یو څه نه څه ورکړی) او دغه کرم کول ددوی خپل نه دی بلکې دهغه اصلی کریم ذات دکرم دخزانې یوه ذره ده نو بیا دهغه کریم

ذات د رحمت به څه شان وی؟ دهغه خو موږ اندازه هم نه سو کولای. بس که اوبنکي راتوی نه سی نو د ژړا په شان شکل جوړ که بیا دهغه کریم ذات دکرم او فضل تماشا ووینه.

اوس د اول حدیث شریف ترجمه درته پوره کوم وروسته بیان ختموم **مَنْ لَزِمَ الْإِسْتَغْفَارَ جَعَلَ اللَّهُ لَهُ مِنْ كُلِّ ضَيْعَةٍ مَغْرَجًا** کوم سړی چی په کثرت سره استغفار کوی حق تعالی به دهری تنگی څخه هغه ته نجات ورپه نصیب کړی. خلک دا پوښتنه کوی چی په تنگی کی یم څه وکم، ددې علاج استغفار دی **وَمِنْ كُلِّ هَمٍّ فَرَجًا** او د هَمّ څخه حق تعالی نجات ورکوی او د هَمّ معنی څه شی ده، مُلّا علی قاری فرمایي **الْهَمُّ هُوَ الْغَمُّ الَّذِي يُذِيبُ الْإِنْسَانَ** یعنی هَمّ هغه غم دی کوم چی انسان سره ویلی کړی **وَالْحُزْنُ لَيْسَ كَذَلِكَ** دغه غم تر حُزن ډیر شدید وی، حق تعالی د استغفار په برکت سره دغه لیری کړی ځکه چی په توبه کولو سره سړی دحق تعالی محبوب جوړ سی لکه څنګه چی په قرآن پاک کی ارشاد دی **إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ** الله تعالی توبه کونکی خپل محبوب ګرځوی. په دنیا کی هم هیڅوک خپل محبوب دوست په غم کی نه سی لیدلای نو حق تعالی چی څوک خپل محبوب وګرځوی نو هغه څنګه په غم کی پاته کیدای سی او ددغه حدیث شریف آخری جمله ده **وَرَزَقَهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ** او استغفار کونکو ته حق تعالی دهغه ځایه رزق ورکوی دکوم ځایه څخه چی دهغه فکر هم نه وی.

مُلا علی قاری رحمة الله علیه ددې په شرح کی لیکلی دی چی په دغه حدیث پاک کی دګنګاره بندگانو دپاره ډیر اطمینان دی چی تقوادر ته چی پر تقوا باندی کوم انعامونه حاصلیږی ژړا کونکو ته، توبه کونکو ته،

پر گناوو باندی پڻيماني ڪونڪو ته هم پر استغفار او توبه باندی دهغو
انعامو وعده ڪرل سوې ده **فَقُلْ لِّوَاٰمِلِيْةِ الْمَقْدٰنِ (سرت ۵ جلد ۵ صفحہ ۱۳۵)**.
مُلاَ علی قاری رحمۃ اللہ علیہ فرمائي دغه حدیث پاک دقرآن شریف ددغه
آیت (کواکبي) ترجمہ ده

**وَمَنْ يَّتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ
وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ**
(پ حوالہ دسرت ۵ جلد ۵ صفحہ ۱۳۵)

ددغه لور آيتو ترجمہ حضرت تھانوی رحمۃ اللہ علیہ دغه ڪري ده
چی کوم سري دخدای خڙه بيربري (يعنی گناه نه کوی) نو حق تعالی دهغه
دپاره (دھر مشکل خڙه) دنجات لاره پيدا ڪري او هغه ته دداسي ڄايه خڙه
رزق ور رسوي دکوم ڄايه چی دهغه گومان هم نه وي (او ڇڪه چی توکل هم
دتقوا يوه شعبه ده او د توکل دا خاصيت دی چی) کوم سري پر اللہ تعالی
باندی توکل وکري نو حق تعالی دهغه دھر کار دپاره کافي دی.

زما دوستانو! پر رحمۃ اللہ علیہ باندی مور بايد قربان سو،
دنبی علیہ السلام رحمت دغه خبره برداشت نه ڪرله چی زما د اُمت گنهگار
بندکان محرومه پاته سی. بس د استغفار ڪونڪو او توبه ڪونڪو دپاره هم دهغو
انعامو وعده ده کوم چی دتقوا خاوندانو ته عطا ڪيري، آيا دغه نعمت کم دی
چی (استغفار ڪونکی هم) دتقوادارو ودرجي ته ورسيري که ڇه هم په دوهم
قطار کی وی.

حافظ عبدالولی بهراڻي رحمۃ اللہ علیہ و حضرت تھانوی صاحب ته
وليکل چی حضرت صاحب زما حال ڊير خراب دی معلومه نه ده دقيامت
په ورځ به زما ڇه حال وی، حضرت صاحب ورته وليکل چی انشاءالله

ڊير ٻنہ حال به دی وی که په کاملینو کی راپورته نه سوې نو انشاءالله په تائبینو(توبه کونکو) کی به ضرور راپورته سې او دا هم لوی نعمت دی او ورته وې لیکل چي دا زموږ ډېزرگانو دسلسلې برکت دی چي کوم خلک د اولیاوو سره تعلق ساتي هغه محرومه نه پاتېږي.

مولانا رومی رحمة الله عليه فرمائي کومو زوزانو چي دگلانو په لمن کی خپل مخ پټ کړي دی باغوان هغه ډچمن څخه نه کاري لاکن کوم چي خالی زوزان دی او دگلانو څخه ليري دی او دگلانو سره هيڅ تعلق نه لري نو باغوان هغه دبیخ څخه وکاري.

مولانا رومی رحمة الله عليه فرمائي

آل خامي گريست که اے عيب پوش خلق شد مستجاب دعوت او گلزار شد

يو زوز وخدای ته ژړل چي اې د مخلوق عيب پتونکې خدايه! زما عيب به څنگه پټيږي (ځکه چي) زه خو زوز یم، دده دغه زاري او فرياد قبول سو او دخدای کرم دده عيب داسي پټ کړي چي گل يې پر راشين کړي، ددغه گل په لمن کی زوز خپل مخ پټ کړي.

بس که موږ زوزان (يعنی گنهکاره) يو، نالايقه يو نو موږ ته پکار ده چي د اولیاوو په صحبت کی واوسېږو، ددې په برکت سره به انشاءالله اول خو موږ دخدای دوستان سو او که په کاملینو(اولیاوو) کی نه سو حساب نو په تائبینو(توبه کونکي) کی به انشاءالله ضرور راپورته سو، د زوز په شان موږ محرومه نه پاتېږو. دغه مضمون ما په خپل شعرو کی داسي بيان کړي دی، خپل پير ته می خطاب کړي دی

همیں معلوم ہے تیرے چمن میں خار ہے اختر
مگر خاروں کا پردہ دامن گل سے نہیں بہتر
چھپانا منہ کسی کانٹے کا دامن میں گل تر کے
تعب کیا چمن خالی نہیں ہے ایسے منظر سے

ترجمہ: زہ خبر یم سستا پہ چمن کی زہ زوز یم، دیو زوز مخ پتول دکلا نو پہ
لمن کی، پر دی باندی حیرانی دخی شی دہ چمن دک دی دداسی منظر خخہ
د اولیاوو دصحت کوچنی کتہ دغہ دہ چی دھغو سرہ تعلق
ساتونکی پر گناہ باندی تینکار نہ کوی، هغه ته خدای دتوبی توفیق
ورکری او دھغه بدبختی پہ خوش بختی بدله سی. دنجاری شریف حدیث
دی

هُمُ الْجُلَسَاءُ لَا يَشْفِي جَلِيسُهُمْ (بخاری جلد ۲ صفحہ ۹۴۸)

اولیاء داسی دخدای مقبولہ بندگان دی چی خوک دھغو سرہ کنبنی هغه
محرومہ او بدبخته نہ سی کیدای

علامہ ابن حجر عسقلانی رحمۃ اللہ علیہ دنجاری شریف پہ شرح
فتح الباری جلد ۱۱ صفحہ ۲۱۳ کی ددغہ حدیث شریف داسی تشریح کری
دہ إِنَّ جَلِيسَهُمْ يَنْدَرُجُ مَعَهُمْ فِي جَمِيعِ مَا يَتَفَضَّلُ اللَّهُ بِهِ عَلَيْهِمْ أَكْرَامًا لَهُمْ
یعنی داویاوو پہ صحبت کی چی خوک کنبنی هغه هم پہ هغه تولو نعمتو کی
شامل سی کوم چی حق تعالیٰ واویاوو ته ورکوی او دغہ د اولیاوو دعزت پہ
خاطر کیری لکہ خنکہ چی د یو محبوب میلہ سرہ (راغلی) دھغه مزدور ته
هم هغه نعمتونه ورکول کیری کوم چی خاص دمیلمہ دپارہ یی (همدغه رنگہ)
د اولیاوو همنشینہ هم حق تعالیٰ دھغو پہ برکت محرومہ نہ پریردی.

بس اوس نو دعا وکي چي څه وويل سول حق تعالیٰ دی پر هغه
دعمل توفیق راکړی، موږ ته دی د زړه څخه استغفار او توبه کول راپه
نصیب کړی او موږ ټولو ته دی حق تعالیٰ خپل صحیح او قوی تعلق راپه
نصیب کړی، یاالله دصدیقین مقام چي د اولیاوو تر ټولو لوړ مقام دی،
یاالله ته کریم ذات یې او پر نااهلو باندی هم فضل کونکی یې **أَنْتَ الْكَرِيمُ**
دخپل کرم دشان په مطابق موږ ټوله د اولیاء صدیقین ومقام ته کوم چي
د اولیاوو آخری مقام دی یاالله موږ ټوله تر هغه ځایه پوری ورسوې او د
اولیاوو اخلاق دهغو ایمان او دهغو یقین موږ ټولو ته راپه نصیب کړې، زموږ
دنیا او آخرت راسم کړې، زموږ او زموږ د اهل و عیال اصلاح را وکړې،
دنفس تزکیه را وکړې، زموږ دنیا هم راسمه کړې او آخرت هم راسم کړې.

دتوبې توفیق

مرتب کوکي

مولانا محمد مظفر صاحب (خلیفه)

د حضرت مولانا شاه ابرار الحق صاحب دامت برکاتهم

توبه وکاره دمخه تردې چي دتوبې دروازه بنده سې

الْحَمْدُ لِلَّهِ غَافِرِ الذَّنْبِ وَقَابِلِ التَّوْبِ شَدِيدِ الْعِقَابِ ذِي الطَّوْلِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ إِلَيْهِ الْمَصِيرُ ط يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ وَيَعْفُو عَنِ السَّيِّئَاتِ وَيَعْلَمُ
مَا تَفْعَلُونَ وَيَسْتَجِيبُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَيَزِيدُهُمْ مِنْ فَضْلِهِ
وَالصَّلَاةَ وَالسَّلَامَ عَلَى مَنْ بَشَّرَ الْمُؤْمِنِينَ بِرَحْمَةِ اللَّهِ ط **أَمَّا بَعْدُ**

نن سبا ددې فتنو په وخت کي موږ د روحانیت (دین) څخه لیری
سوی یو او دمدایت (ددنیا دعیش) و طرف ته ځغلو، ددې په خاطر دنیکو

ڪارو خُشه غفلت او دگناوو وخوا ته رغبت ڏير سوي دي، په لکهاوو انسانان داسي دي چي په خپل دعوه کي خو مسلمانان دي لکن دسر خُشه تر پښو پوري په گناوو کي پټ دي، په فسق او فساد کي دونه مخته تللي دي چي دگناوو ډير پښولو او دتوبې او استغفار فکر هم نه کوي، په داسي حال کي په زړه کي دغه خيال ورگرځي چي اوس نو زموږ دعاوي خه قبليري.

که خه هم دحق تعالیٰ ارشاد دی **وَهُوَ الَّذِي يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ وَيَعْفُو عَنِ السَّيِّئَاتِ** هغه ذات داسي مالک دی چي دخپل بندگانو توبه قبلوي او ټوله گناوي وربخښي. دحق تعالیٰ ذات تر ټولو ډير رحيم او کریم دی هغه ارحم الراحمين دی دهغه د رحمت خُشه هيڅکله مه نااميده کيږه، مسلسلله توبه کاږه که گناه درخه وسي دستي توبه وکاږه. حضرت مولانا شاه وصي الله صاحب به دغه شعر ويلي

هم نه ټي کيں اس طرح سے منزليں

گرږي، گر کر اُٺي، اُٺ کر چلے

ترجمه: موږ په داسي حال تر منزله پوري ورسيدو، غوڅار به سوو، راپورته به سوو بيا به مو تک شروع کړي

صغيره گناوي خو په نیکو کارو هم بخښل کيدای سي لکن کيږه گناوي په توبه قبليري. دغه هم بايد رامعلوم وي چي دبخښښ خبره په اوريدلو سره پر گناوو باندی په دې فکر دلاوري کول چي دمرگ تر مخه به توبه وکارم دا ډيره لو بي عقلی او نادانی ده ځکه چي دُمستقبل خبر هيچاته نه دي معلوم چي مرگ خه وخت سړي ته راسي او دتوبې دروازه بنده سي. دمفتي اعظم پاکستان مولانا محمد شفيع صاحب رحمة الله عليه شعر دی

ظالم ابھی ہے فرصتِ توبہ، نہ دیر کر
وہ بھی گرا نہیں جو گرا پھر سنبھل گیا

ترجمہ: ظالمہ اوس ہم دتوبی وخت سستہ پہ توبہ کولو کی خُندِ مه کوہ،
هغه هم لويدي نه دی کوم چی بیرته خُان راپور ته کری

نبی علیہ الصلوٰۃ والسلام فرمائی اَلْكَفِّسُ مَنْ دَانَ نَفْسَهُ وَعَمِلَ لِنَا بَعْدَ
الْمَوْتِ وَالْعَاجِزُ مَنْ اتَّبَعَ نَفْسَهُ هَوَاهَا وَتَمَلَّى عَلَى اللَّهِ (ترمذی جلد ۲ صفحہ ۷۲)
دنی علیہ السلام پہ ژہ هغه چاته (پہ دغه حدیث کی) د عقل د خاوند خطاب
ورکول کیچی چا چی دخپل نفس خبره ونه منل او دمرگ وروسته ژوند
دپاره یی عمل وکړی او بی عقل هغه څوک دی چا چی خپل نفس دهغه
(پیر حرام) خواهشاتو باندی روان کړی وی او (سریره ددې) حق تعالی ته
اورده اوردہ امیدونه (هم) ساتی. دسړی چی هر څونه کناوی وی ټوله په
توبه سره بځنبل کیږی. په ترمذی شریف ابواب الدعوات کی دحضرت
انس رضی الله عنه څخه روایت دی

سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى يَا ابْنَ
آدَمَ إِنَّكَ مَا دَعَوْتَنِي وَرَجَوْتَنِي غَفَرْتُ لَكَ عَلَى مَا كَانَ فِيكَ وَلَا أَبَايَ يَا ابْنَ
آدَمَ لَوْ بَلَغْتَ ذُنُوبَكَ عَنَانَ السَّمَاءِ ثُمَّ اسْتَغْفَرْتَنِي غَفَرْتُ لَكَ وَلَا أَبَايَ
يَا ابْنَ آدَمَ لَوْ أَتَيْتَنِي بِقَرَابِ الْأَرْضِ خَطَايَا ثُمَّ لَقِيتَنِي لَا تُشْرِكُ بِي شَيْئًا
لَأَتَيْتُكَ بِقَرَابِهَا مَغْفِرَةً (جلد ۲ صفحہ ۱۹۳)

حضرت انس رضی الله عنه فرمائی چی ما دنی علیہ السلام څخه
اوریدی دی چی حق تعالی فرمائی ای انسانه بیشکه ته چی تر څو زما څخه

دعا ڪوڀي او زما خُشه اميد وساتي زه تا بجنِ بيم (که خه هم) سستا ڪناوی هر خونه وی او زه (دگناوو د ڊيروالی) هيخ پروا نه ڪوم، اڀي انسانه! که سستا ڪناوی تر آسمانه پوري ورسيري بيا هم که ته زما خُشه مغفرت طلب ڪرڀي نو زه به دی وبجنِ بيم او زه هيخ پروا نه ڪوم، اڀي انسانه! که ته دونه ڪناوی ماته راوڀري چي په هغه ٽوله مَحْڪه ڊکه سي بيا زما سره په داسي حال کي ملاقات وڪرڀي چي زما سره دی هيخ شي نه وی شريڪ ڪري (يعني شرڪ دی نه وی ڪري) نو زه هغونه لوی مغفرت تاته درڪوم چي په هغه به مَحْڪه ڊکه سي.

په دغه حديث کي دمومن بندگناو دپاره عام اعلان دی ڪوم چي د ربُّ الغلّمين دطرفه خُشه نشر سوی دی که د انسانانو خُشه لغزشونه او خطاوی وسي، د احڪامو په ادا ڪولو کي ڪمي راسي او په پابندي کي يڀي فرق راسي، بنده په خپل ناداني سره ڪوچني يا لو گناه وڪري نو الله پاک دخپل بندگناو دمغفرت دپاره دغه نسخه فرمايلي ده چي په عجز او زاري سره دخداي په دربار کي په ٽينگ اميد سره دمغفرت سوال وکه.

په زره کي پښيمانه سه چي آه زما غوندي ذليل او حقير خُشه دٽوله ڪاينات د رب دحکم خلاف عمل وسو او بيا گناه د نه ڪولو پخه اراده وکه پر دڀي باندی حق تعالیٰ دسري مغفرت وڪري او فرماي چي لَا اِلٰهَ اِلَّا اَنْتَ يعني په بجنِ بيلو کي پر ما باندی هيخ بار نسته، زه هيخ پروا نه لرم، نه لوی ڪناوی په بجنِ بيلو کي هيخ مشڪل لرم نه ڪوچني ڪناوی په بجنِ بيلو کي هيخ مشڪل لرم اِنَّ الْكَبَائِرَ فِي الْغُفْرَانِ ڪَاللَّهَم دگناوو دڊيروالی دوه مثاله په بيانولو سره يڀي ومومنانو ته نور اطمنان ورڪري او وڀي فرمايل که سستا ڪناوی دونه ڊيري سي چي هغه دمَحْڪي خُشه تر آسمانه پوري ورسيري او تر آسمانه ٽوله خای په ڊک سي بيا هم دبجنِ بيم پر غوښتلو باندی به

دی زه و بجنیم او که ستا گناوی دونه ډیری وی چی ټوله محکمه په ډکه سی بیا هم زه پر بجنبلو باندی قدرت لرم او ټوله بجنیم که ستا گناوی محکمه ډکولای سی نو زما مغفرت هم محکمه ډکولای سی بلکې د حق تعالیٰ مغفرت خو بې انتها دی، دمخکی او آسمان پراخی دهغه وخته هیڅ هم نه ده البته دکافر او مُشرک به بجنبنس نه کیږی لکه څنگه چی ددغه حدیث په آخر کی د لَا تُشْرِكْ بِیْ شَيْئًا شرط لکیدلی دی.

او په قرآن شریف کی ارشاد دی

إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ

(سورت نساء سپاره ۵)

بیشکه الله نه بجنبی هغه څوک (کوم چی دخدای) سره شریک نیسی او ددې ما سوا نوری چی هر څونه گناوی دی خدای چی دچا دپاره وغواړی هغه به و بجنبی

دکافر او مُشرک به هیڅکله بجنبنس نه کیږی، هغه به همیشه په دوږخ کی اوسیری او دمومن بنده څخه چی هر څونه گناوی وسی خو دخدای د رحمت او مغفرت څخه دی هیڅکله نه ناامیده کیږی، په توبه او استغفار کی دی اخته اوسی او دبجنبنس قوی امید دی وساتی. حق تعالیٰ دی د عمل توفیق راکړی، آمین.

وَأَخِرُ دَعْوَانَا أَنْ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ